

მაია კაპანაძე, შორენა სიგუა
საერთო რელიგიური სიწმინდეები და მისი
გავლენა რეგიონულ უსაფრთხოებაზე

აბსტრაქტი

ებრაელები და არაბები საერთო სემიტური წარმომავლობის ხალხია. აბრაამი კი - მათი საერთო წინაპარია. აქედან გამომდინარე, მათ გააჩნიათ საერთო სიწმინდეები, რომელიც მათ შორის დავის უმთავრესი საგანია უკვე რამდენიმე წლის განმავლობაში. კონფლიქტის მოგავრება ამ ნიადაგზე ვერ ხერხდება, როგორც ებრაელები, ისე არაბები საერთო რელიგიურ სიწმინდეებზე თავიანთი ექსკლუზიური უფლებების აღიარებას ითხოვენ. ამ კონფლიქტში ჩართულია რეგიონს გარეთა ძალებიც, რაც პრობლემაც ახანგრძლივებს და უარყოფითად აისახება რეგიონულ უსაფრთხოებაზე. სხვა საერთო სიწმინდეებთან ერთად სერიოზულ დავას იერუსალიმი წარმოადგენს, რომელიც თავის დედაქალაქად მაიჩნია როგორც ისრაელს, ისე პალესტინას. აქვე აღსანიშნავია რომ, იერუსალიმი წმინდა ქალაქია როგორც იუდეველების, ისე მუსლიმებისათვისაც.

ბოლო პერიოდში, იერუსალიმის შესახებ აშშ-ს პოზიციამ სერიოზული პრობლემის წინაშე დააყენა ახლო აღმოსავლეთის უსაფრთხოების საკითხი. აშშ-სგან იერუსალიმის ისრაელის დედაქალაქად ცნობამ, არა მარტო პალესტინელების, არამედ მთლიანად მუსლიმური სამყაროს შემფოთება გამოიწვია, რადგანაც, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ეს ქალაქი წმინდაა ორი ამ რელიგიის აღმსარებლისთვის. ამას ემატება ის ფაქტიც, რომ ამ ქალაქში არის საერთო რელიგიური - იუდეური და ისლამური სიწმინდეებიც.

საკვანძო სიტყვები: რეგიონი, უსაფრთხოება, რელიგია, ისლამი, იუდაიზმი.

შინაარსი

სახელმწიფო, მისი მართვა, პოლიტიკა და რელიგია, თვისობრივად ეს სრულიად განსხვავებული ცნებებებია, მაგრამ ხშირად უხილავად და შეიძლება ითქვას, მჭიდროდ და ხილულადაც დაკავშირებულია კიდევ ერთმანეთთან. მათი ჰარმონიული შერწყმა, კლერიკალური, თეოლოგიური თუ პოლიტიკური საზოგადოების მშვიდი თანაცხოვრების აბსოლუტური გარანტია. თუმცა, მცირე არათანხვედრაც კი პოლიტიკურ კრიზისს და ქაოსს წარმოშობს, რაც გარკვეული რეგიონს, ამ შემთხვევაში ახლო აღმოსავლეთის რეგიონულ უსაფრთხოებას მნიშვნელოვნად პრობლემს უქმნის.

საუკუნეების მანძილზე, რელიგიას მშვიდობისმყოფელის როლი ეკისრებოდა და ხანგრძლივი ომების დაზავება და შეწყვეტაც მისი პრეროგატივა იყო. თუმცა, ამავდროს რელიგიური საკითხებით გამოწვეული არაერთი კონფლიქტი და ომი ახსოვს დღემდე კაცობრიობას.

რელიგიასა და წმინდა ადგილებს, დასაბამიდან ძალზედ დიდი მისტიური გავლენა ჰქონდა როგორც სეკულარულ, ისე სულიერ სამყაროში. რელიგიას ასევე საკრალურ წესებთან და რიტუალებთან ერთად, პოლიტიკურად დომინანტური როლი გააჩნდა და დღემდე გააჩნია სახელმწიფოს შექმნასა და მის ჩამოყალიბებაში, მისი გავლენა წარმოუდგენლად დიდი და მრავალწახნაგოვანია. წმინდა ადგილების დაუფლების მიზეზით, არაერთი ომი თუ დაუსრულებელი კონფლიქტი გაჩაღდა და დიდი ხნის განმავლობაში მისი მოგვარება შეუძლებელი ხდებოდა.

წმინდა ადგილების როლი

აღსანიშნავია რომ წმინდა ადგილები და მისით გამოწვეული პრობლემები განსაკუთრებულად დიდ როლს თამაშობენახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკურ თუ სოციალურ ცხოვრებაში და სერიოზულ საფრთხეს უქმნის რეგიონულ უსაფრთხოებას. ამ რეგიონში პოლიტიკამ საკუთარ იარაღად გამოიყენა საერთო

რელიგიური (მუსლიმური და იუდეური) წმინდა ადგილები, რაც ბუნებრივია თავისებურად ზემოქმედებს პოლიტიკურ თუ გეოგრაფიულ სივრცეზე.

იერუსალიმი - წმინდაა და საკრალურია მსოფლიოს ისეთი სამი ძირითადი რელიგიისათვის როგორცაა - იუდაიზმი, ქრისტიანობა და ისლამი. აღნიშნულ ნაშრომში ყურადღებას ვამახვილებთ იერუსალიმის სიწმინდეზე, როგორც იუდეველების, ისე მუსლიმებისთვის. სწორედ ამ წმინდა ადგილის მნიშვნელოვნობა და წარმომავლობა იწვევს ებრალებსა და არაბებს (პალესტინელებს) დაუსრულებელ უთხანხმოებას, რომელიც უკვე გრძელდება რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში. ამ ქალაქში არსებული საკრალური ადგილების ფლობის სურვილმა, დღემდე მოუგვარებელ კონფლიქტამდე მიიყვანა ებრაელები და პალესტინელი არაბები, რაც მთლიანად რეგიონზე და მის უსაფრთხოებაზე აისახა საკმაოდ ნეგატიურად. ეს პრობლემა ასევე გასცდა რეგიონის ფარგლებსაც, რადგანაც მასში ხშირად ერევან რეგიონს გარე ძალები და ცდილობენ აღნიშნულ პრობლემაში ჩარევა გამოიყენონთავიანთი ინტერესებისათვის, რაც რეგიონში მშვიდობას სერიოზულ საფრთხეს უქმნის.

იერუსალიმის როლი

ებრაელთათვის „აღთქმულ მიწაზე“ დაბრუნება მათი რელიგიის წიაღშივე იშვა, რის აღსრულებისკენაც მიილტვიან საუკუნეების მანძილზე, სწორედ ის რელიგიური მოტივია, რომელსაც საფუძვლად პოლიტიკური სარჩულიც თან ახლავს. მსოფლიოს ყველა კუთხეში გაფანტულ ებრაელთათვის გამაერთიანებელი რგოლი მათი რელიგია და ღვთის რჩეულ ერთათვის განკუთვნილ მათ წმინდა ადგილში - იერუსალიმში დაბრუნების სურვილი იყო.

ისრაელის სახელმწიფოს აღდგენის შემდეგ, იერუსალიმის დედაქალაქობაზე პრეტენზიას როგორც ისრაელი, ისე პალესტინელები თანაბრად აცხადებდნენ; ამის მიზეზი კი - იუდეველებსა (ებრაელებს) და მუსლიმებს (ამ შემხვევაში ხაზს ვუსმავთ პალესტინელ არაბებს) შორის იერუსალიმში არსებული ერთი და იგივე წმ. ადგილებია, როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, ეს არის

მიზეზი მათ შორის მუდმივი შეუთანხმებლობისა, რის გამოც ეს დავა დღემდე გადაუჭრელი რჩება (3.104-114).

იერუსალიმი - მსოფლიო სამი რელიგიის წმინდა ქალაქი - ისრაელსა და პალესტინას შორის არსებული კონფლიქტის ერთ-ერთ მთავარ ქვაკუთხედს წარმოადგენს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ორივე მათგანი მას თავის დედაქალაქად მიიჩნევს.

იერუსალიმი წმინდაა არა მარტო ებრაელებისა და კონკრეტულად პალესტინელებისათვის, არამედ მთლიანად არაბებისათვის, რადგანაც ისინი საერთო - აბრაამისტული წარმომავლობის ხალხია. ამავ დროს იერუსალიმიწმინდაა ყველა მუსლიმისათვისაც. აქედან გამომდინარე პრობლემა ბევრად სერიოზული და სიღრმისეულია, რაც მთლიანად რეგიონულ უსაფრთხოებაზე დიდ გავლენას ახდენს.

სწორედ წმინდა და საკრალური ადგილებია პალესტინელებსა და ებრაელებს შორის დღემდე მოუგვარებელი უთანხმოების და სისხლისმღვრელი კონფლიქტის ძირითადი მიზეზი, რაც კონფლიქტის ჭრილობას უფრო და უფრო აღრმავებს და მომუშების ადგილს არ ტოვებს.

იუდეველებისთვის წმინდაა მთელი ისრაელი, რომელიც თორას მიხედვით, მათივე ღმერთმა აღუთქვა. განსაკუთრებული სიწმინდეა მათთვის ტაძრის მთა (ჰარ ჰა-ბაითი), სადაც ისინი არ/ვერ ადიან და მის დასავლეთ კედელს (კოტელ ჰა-მარავი), სადაც ისინი ლოცულობენ. ასევე ეს ადგილი წმინდაა მუსლიმებისთვისაც.

საერთო წმ. ადგილები

ქალაქ ჰებრონში მდებარე პატრიარქთა სამარე (აბრაჰამის, იცხაკის, იაკობის საფლავებს მახჰელას მღვიმეში), ებრაელებისა და მუსლიმებისათვის თანაბარი სიწმინდის მქონე ადგილია, რადგან იქ ორივე მათგანისთვის საერთო მამამთავარი იბრაჰიმი იგივე აბრაჰამია დაკრძალული, სადაც მე-7 საუკუნეში აშენდა მიზგითი ალ-ჰარამ ალ ჰალილი.

მუსლიმებისათვის მექასა და მედინას შემდეგ, მესამე- წმინდა ქალაქია იერუსალიმი-იგივე ალ-კუდსი, სადაც მდებარეობს [ბორცვი] ალ-ჰარამ აშ-შარიფზე მდებარე ალ-აკსას მიზგითი

(„წმინდა ნაკრძალი“), რომელსაც ებრაელები ზუსტად იმავე ადგილს ჰარ ჰა-ბაითს უწოდებენ და ალ-კუმბათ ას-სახრა (კლდის გუმბათი) **(2.230-235)**.

თუკი „წმინდა ადგილზე პრეტენზია ორ ან მეტ რელიგიას გააჩნდეს, მშვიდობიანი თანაარსებობა შესაძლებელია იქამდე, ვიდრე ამ წმინდა ადგილზე ერთ-ერთი რელიგიის განსაკუთრებულ უფლებას სხვა რელიგიებიც ცნობენ, თვითონ კი ეგუებიან იმ აზრს, რომ მათაც გააჩნიათ იქ ლოცვის საშუალება და უფლება. თუმცა, ამ ექსკლუზიური უფლების შეცვლის მცდელობა, მძაფრ პროტესტს და ხანდახან სისხლიან დაპირისპირებასაც კი იწვევს“ **(4.500-504)**.

იერუსალიმი საკულტო ცენტრი იყო ათასწლეულით ადრე, ვიდრე მას ებრაელთა მეფე დავითი იებუსელებისაგან დაიპყრობდა და იუდეველების რელიგიურ ცენტრად აქცევდა მას.

მუსლიმთა რწმენის თანახმად, მუჰამედმა ფრთოსანი არსების, ალ-ბურაკის მეშვეობით სასწაულებრივად იმოგზაურა ერთ ღამეში მექადან მედინაში, მედინადან იერუსალიმში, საიდანაც მოახდინა ასვლა ზეცაში (ამ ასვლას ეწოდება მირაჯი). მუჰამედის ამ მოგზაურობით, ისლამმა თავი დაუკავშირა იერუსალიმის იმ განსაკუთრებულ სიწმინდეს, რომელიც უკვე მყარად იყო დამკვიდრებული იუდაიზმში.

ორი რელიგიისათვის წმინდა ადგილის გეოგრაფიული თანხვედრა, რასაკვირველია იდეოლოგიურ დაპირისპირებას ქმნის, რაც მისი გადაჭრის გზებს საკმაოდ ართულებს. მითუმეტეს იმ ფონზე, როდესაც ამ ტერიტორიულ და რელიგიურ კონფლიქტში ჩართული გარე ძალები საერთო რელიგიურ სიწმინდეებს პალესტინელებსა და ებრაელებს შორის უთანხმოების გასამწვავებლად იყენებენ **(2.235-237)**.

ამის ნათელი დადასტურებაა ის ფაქტი, რომ აშშ-ს ამჟამინდელმა პრეზიდენტმა, დონალდ ტრამპმა, 2017 წელს იერუსალიმი ისრაელის დედაქალაქად აღიარა.

„იერუსალიმი იყო და უნდა დარჩეს ის ადგილი, სადაც ებრაელები გოდების კედელთან, მუსლიმები კი - „ალ-აქსას“ მეჩეთთან, ხოლო ქრისტიანები ქრისტეს საფლავის ტაძარში ლოცუ-

ლობენ. მაგრამ იერუსალიმი ისრაელის დედაქალაქია. ეს ფაქტია და ის უნდა ვალიაროთ, რასაც მე ვაკეთებ“-განაცხადა ტრამპმა ([www.nytimes.com/ 2017/12/06/](http://www.nytimes.com/2017/12/06/)).

იერუსალიმის ისრაელის დედაქალაქად გამოცხადება, კონფლიქტს ისრაელსა და პალესტინას შორის უფრო ღრმა ფაზაში შეიყვანა და მოექცა ისეთ ჩიხში, რომლისგანაც გამოსვლა უკვე ძალიან რთულია.

იერუსალიმის გარდა, ასევე მოუგვარებელი პრობლემის ძირი და სათავეც ის გახლავთ რომ ებრაელებს და პალესტინელებს - საერთო მამამთავარი აბრაამი ჰყავდათ და აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, იერუსალიმის გარდა მათ საერთო რელიგიური სიწმინდეებიც გააჩნია. სწორედ გარდა ამ ქალაქისა საერთო სიწმინდეების ფლობის სურვილი უფრო და უფრო ამწვავებს მათ შორის დღემდე არსებულ უთანხმოებას, რაც სისხლისმღვრელ კონფლიქტშია გადაზრდილი და აქამდე ერთ-ერთი ცხელ კერად რჩება აგერ უკვე ათეული წლებია თანამედროვე მსოფლიო რუკაზე და სერიოზული საფრთხეს უქმნის რეგიონსი მშვიდობის დამყარებას.

პატრიარქების ეპოქაში, სანამ ებრაელები იერუსალიმს დაეუფლებოდნენ, მათთვის საკულტო მნიშვნელობა ჰქონდა შილოს, ბეთ-ელს, შხემს (არაბები ამ უკანასკნელს ნაბლუსს უწოდებენ, რაც ბერძნული ნეაპოლისის, ანუ ახალი ქალაქის არაბული სახელია). როდესაც ებრაულმა სახელმწიფომ შეწყვეტა არსებობა, იერუსალიმმა თავისი სიმბოლური როლი მაინც შეინარჩუნა (2.174-183).

მორწმუნე ებრაელებს სჯერათ, რომ მესამე ტამარს აღმართავს მაშიახი (მესია, ღვთის მიერ მოვლენილი მხსნელი), მაგრამ არიან ისეთებიც, რომლებიც მზად არიან თვითონვე ააშენონ მესამე ტამარი იმ ადგილზე, სადაც მათი ვარაუდით იდგა წინა ორი. ეს გულისხმობს იმავე ადგილზე მდგარი ისლამური სიწმინდის - კლდის გუმბათის - შემუსვრას. თუმცა საღად მოაზროვნე ისრაელელ პოლიტიკოსებს კარგად ესმით, რომ ასეთი რამის მცდელობაც კი - უდიდესს საერთაშორისო პრობლემას შექმნის.

ორთოდოქსული იუდაიზმი უკრძალავს ებრაელს ჰარ-ჰა ბაითზე ასლვას, რადგან მას შეუძლია შემთხვევით დაადგას ფეხი და შებღალოს ის ადგილი, სადაც იმყოფებოდა ტაძრის წმინდათა წმინდა. თუმცა, ორი ათასწლეულია რაც ტაძარი აღარ არსებობს და „წმინდათა წმიდის“ ზუსტი მდებარეობა უცნობია.

1947 წლიდან გაეროს გადაწყვეტილებით იერუსალიმი გამოცხადდა დამოუკიდებელ ადმინისტრაციულ ერთეულად, რომელიც მხოლოდ გაეროს ემორჩილებოდა. 1948-1949 წლებში არაბ-ისრაელთა ომის დროს, იერუსალიმი ორად გაიყო: მისი აღმოსავლეთი ნაწილი იორდანიას გადაეცა, ხოლო დასავლეთი - ისრაელს.

1950 წელს ისრაელის მთავრობამ გაეროს გადაწყვეტილების საწინააღმდეგოდ, იერუსალიმი, ისრაელის დედაქალაქად გამოაცხადა და ამის შემდეგ აღმოსავლეთ ნაწილიც შეიერთა. ამის გამო, დღემდე ბრძოლაა ისრაელსა და პალესტინას შორის.

ადგილის სიწმინდის ფორმირება ყოველთვის ერთნაირად არ ხდება. იერუსალიმის სიწმინდისადმი მსოფლიოს ორი მონოთეისტიური და ამავე დროს - აბრაამიტული რელიგიის (ჩვენი კვლევის ძირითადი პრონციპიებიდან გამომდინარე ქრისტიანობაზე ყუარდლებას არ ვამახვილებთ) მიდგომის შედარება ასეთ სურათს გვაძლევს:

მუსლიმებსა და იუდეველებს, ერთსა და იმავე რელიგიურ სიწმინდეებზე აქვთ პრეტენზია, რაც ახანგრძლოვებს მათ შორის მორიგების მცდელობებს.

ჩვენი ვარაუდით, სხვა ძალთა უხეშად ჩარევა და საერთო წმინდა ადგილების ფლობის სურვილი, კიდევ უფრო ზრდის ამკონფლიქტის ხანგრძლივობას და პრობლემას უქმნის რეგიონის უსაფრტხოებას.

აშშ-ს მიერ 2017-2018 წლებში გადადგმულმა ნაბიჯმა - იერუსალიმის ისრაელის დედაქალაქად აღიარებამ მკვეთრად უარყოფითი ასახვა ჰპოვა არამარტოპალესტინელებსა და ებრაელებზე, არამედ მთლიანად ისლამური სამყაროზე.

დასკვნა

თუმცა აქვე აღვნიშნავთ, რომ ბოლო პერიოდში (2020 სექტემბერი-ოქტომბერი) იმავე აშშ-ს ჩარევით მოხდა ისრაელსა და რამდენიმე არაბულ ქვეყანას: ბაჰრეინს, გაერთიანებულ არაბულ საემიროსა (გას-ი) და სუდანს შორის ურთიერთობის დათბობა-ნორმალიზება. ამ ქვეყნების „ერთგვარ დაახლოებაში“ იერუსლამის და სხვა საერთო რელიგიური სიწმინდეების ფლობისპრობლემას თითქოსდა თავი არ უჩენია. ამ სამი არაბული ქვეყნიდან საერთო სიწმინდეებზე ყურადღება ისრაელზე არცერთ მათგანს არ გაუმახვლიებია. ფაქტია, რომ საერთო სიწმინდეებისათვის დავა მხოლოდ პალესტინელ არაბებსა და ებრაელებს შორის არ ხდება, ისინი წმინდაა სხვა არაბებისთვისაც. თუმცა, ვფიქრობთ, რომ პალესტინელებსა და ებრაელებს შორის დავა საერთო რელიგიურსიწმინდეებს სცდება და ტერიტორიულ პრობლემებსაც მოიცავს, რაც თავისთავად არ არსებობს დანარენს არაბულ ქვეყნებსა და ისრაელს შორის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Batiashvili, G. (2018). „*Davit Ben Gurioni*“. Tbilisi. (ბათიაშვილი, გ. (2018). „*დავით ბენ გურიონი*“. თბილისი);
2. Gachechiladze, R. (2019). „*Akhlo Aghmosavleti*“. Tbilisi. (გაჩეჩილაძე, რ. (2019). „*ახლო აღმოსავლეთი*“. თბილისი);
3. Дайан, М. (1989). „*Жить с Библией*“. Тель-Авив;
4. Evron, B. (1995). *Jewish state or Israeli Nation?* Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press. P. 187;
5. Gonen, R. (2017). „*Biblical Holly Places*“. Italy, 2000. „Contested holiness: Jewish, Muslim, and Christian perspectives on the Temple Mount in Jerusalem“, Jerusalem;

Common religious shrines and its influence on regional security

Abstract

Jews and Arabs are people of common Semitic descent. And Abraham is their common ancestor. Therefore, they have common sanctities, which have been a major point of contention between them for several years. Conflict cannot be resolved on this ground, both Jews and Arabs are demanding recognition of their exclusive rights to common religious shrines. External forces in the region are also involved in this conflict, which prolongs the problem and has a negative impact on regional security. There is a serious dispute over Jerusalem besides other common sanctuaries that recognize both Israel and Palestine as its capital. It should also be noted that Jerusalem is a holy city for both Jews and Muslims.

Recently, the US position on Jerusalem has posed a serious problem for the security of the Middle East. The recognition of Jerusalem as the capital of Israel by the United States has caused concern not only to the Palestinians, but to the Muslim world as a whole, because, as we have already mentioned, this city is sacred to both of these religions. Added to this is the fact that the city has common religious - Jewish and Islamic shrines.

Keywords: region, security, religion, Islam, Judaism.